

ULUSLARARASI
BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU

— V —

**Rîsale-i Nur'a Göre
Kur'ân'ın İnsana Bakışı**

24-26 Eylül 2000 - İstanbul - TÜRKİYE

ISBN: 975-8719-04-1

Risale-i Nur'a Göre Kur'ân'da İnsan

Prof. Dr. Vehbe Zuhayli*

Hamd yalnız Allah'a mahsustur. Son Peygamberimiz Muhammed Mustafa'nın, bütün enbiya ve evliyanın, ilim ve hidayet sahiplerinin üzerlerine kıyamete kadar salat ve selam olsun.

Bu bahis, Muslih Mütefekkir Bediüzzaman Said Nursi'nin* eserleri olan (Risale-i Nur gözüyle Kur'anda İnsan) hakkında tahlili bir tebliğdir. Burada insan hem vesile, hem de gaye yönleriyle ele alınmıştır.. Vesile, ancak Cenab-ı Allah'ın insan için hazırladığı ortamda, onu donattığı üstün cihazlarla, bahsettiği olağanüstü imkan ve enerjiler sayesinde gerçekleşebilecektir. Kainatta depolu hazinelerden faydalanarak, yakın gayesine ulaşabilen insan, akıl ve düşünce ile dünyasını imar ederek, yüksek himmetiyle ve bitmek - tükenmek bilmeyen iradesiyle dünya çarkını döndürmektedir.

Sağlam akide ve sarsılmaz inanç sahibi insan, salih amellerle, uzak gayesi olan, sonsuz hayata, beka alemine ve mutluluk rüyasına ulaşabilmek için var gücüyle çabalamaktadır.

Risale-i Nur'da, Kur'anda insan gerçeği şümulü bir tarzda ele alındığını, okuduğum kadarıyla mülhaza ettim. İnsanın İlahi bir inayet altında bulunduğunu, Allah'ın hikmetli bir sıbgası olduğunu burada anladım.. Ayrıca, insanın varlığının gayesi, inanç yapısı, irade ve ihtiyar sahibi olduğu, fitri olarak Hak Taala'ya ibadet etmek ve emaneti omuzlamak gibi vazifelerle görevlendirildiğinin serdedildiğini gördüm.

---

* Prof. Dr. Vehbe Zühayli, Suriye Dimaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesi İslâm Hukuku ve Mezhepleri Bölümü Başkanıdır. Bir çok yayınlanmış eseri vardır. İslam Fıkıh Ansiklopedisi en önemli eseridir.

Tebliğın Muhteveyatı:

İnsanın yapısı

İnsanın iman abidesi oluşu

Allah sıbğasının insan üzerindeki tecellisi

Kainatın İnsana teshir edilişı

İnsanın maddi ve manevi istidad ve kabiliyeti

İnsanın varoluş hedefini gerçekleştirmesi ve ebedi hayata istidadı

İnsan, hayattaki mesajını gerçekleştirdi mi?

İnsanın yapısı:

Dipnot:

Türkiye'de İslam devriminin bir ucubesidir. Muhammed Said Ramazan El-Buti, 1876'da Bitlis vilayetinin Hizan kazasının Nurs köyünde doğmuştur. Eserleri Risale-i Nur 135 Risaleden oluşmaktadır. 27. Ramazan. 1397 H. (M. 23 Mart 1960) tarihinde hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Muslih ve Mütefekkir Bediüzzaman Said Nursi, Rabb'ine ve dinine karşı son derece ihlas ve samimiyet sahibi biridir. O, insanlarla, hadiselerle ve ümmetin ahvali ile yakından alakadar olmuştur. Onların mutluluklarıyla mutlu olmuş, istikamette ve hidayette oluşları onu sevindirmiştir. İztırap ve hüznleriyle hüznlenmiş, dalalet ve sapıklıkta oluşları ise onu derinden üzmüştür.. Bediüzzaman insana ve davasına, insanın bugününe ve yarınına büyük ehemmiyet vermiştir. Kur'ani kültürü, dini şeriat ve edepi ışığında insan gerçeği üzerinde çok durmuştur.

Risale-i Nur'da insanın mahiyeti muhtelif konularda ele alınmıştır. Batı kültürü ve Roma medeniyetinin insan hakkındaki maddi yaklaşımı Bediüzzaman'ı incitmiştir. İnsanın maddi bir alet olarak, şehevî duygularını tatmin için, ruhaniyat ve maneviyattan ilişkisini kesip, dini fitri arzularının önüne geçmesi onu çok üzmüştür.

Avrupa medeniyetinin görüş ve düşüncesi, kendi halkında sınırlı kalmamış, sınırları aşarak İslam dünyasına da nüfuz etmiştir.. Batının maddi gücü, zayıf insanları etkisi altına almış, onları taklit etmeye yönelmiştir. Bu maddi görüş, İslam ülkelerine de tesir etmiş ve bir grup Müslümanı maddi ve şehevî arzularını tatmin etmekle meşgul etmiştir.

Böyle bir zamanda, Nursi, keskin bakışıyla, maddi ve manevi değerleri kendisinde toplayan insan gerçeğini, ceset ve ruh ilişkisini tespit ederek, her insanın sadece din ile tatmin olabileceğini, hissiyat ve sırlarını ancak din sayesinde doyurabileceğini, Allah'a muhtaç olduğunu dile getirmiştir.

Kur'ani olan bu gerçeğin iman ve imanın esaslarıyla yakından ilişkisi vardır. Dünya ve ahiret binasının yapımı için bir köprüdür. Kevni ayetleri birbirine

bağlayan bir bağıdır. İnsanın nefsinde iman ağacının dikilmesi için bir delil olarak sunmuştur..

İnsanın fiili olarak değeri, maddi ve mânevi (ruhani) cihetinin tekamülü ile ortaya çıkar. İnsan ancak ruhu ve mânevi değerleri vasıtasıyla insandır.. Sadece cesedi ile değildir. İnsan mana ve değerleriyle vardır. Bütün faziletlerin kaynağı, bütün mehasinin menbâi İslamdır. İslam rahmet, şefkat, gayret akıl ve şuur dinidir. (Şualar S. 80, 278, 673). Bediüzzaman Said Nursi insanın kemal ve terakkisine ilişkin şu sözleri dile getirir : “Ve madem, kainatı kemalat içinde icad eden Halikın kemalatı muhakkaktır. Ve madem kainatın en mühüm meyvesi ve arzın halifesi ve Halikın en ehemmiyetli masnuu ve sevgilisi olan insanın kemalatı hakıtır ve haki-katlıdır...” (4. Şua s. 127).

Maddi ve mânevi yapısı insan hayatının idamesine bir sebep teşkil ettiği gibi, akidesinin binasına ve ahiret hayatını anlamasına ve geleceği idrak etmesine de yardımcı olur bir mahiyettedir.

Onun huzur ve itminanı ve gerçek varlığını hissetmesi ancak, duygularını tatmin eden mutlu bir gelecek vadeden akide şemsiyesi altında mümkündür. Akide ile içli – dışlı olma sadakatin eksenini, güvenin esasını oluşturur. Hayatın lezzeti geçici ve azdır. Ahiret lezzeti ise, sınırsız ve bakidir. Cenab-ı Hak şöyle buyurur “*Dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Halbuki Ahiret hayatı daha hayırlı ve daha bakidir*” (A’ala Suresi ayet 16-17).

İnsan iman ile vardır :

İslam alimlerince, bilhassa İmam Nursi (r.a) nazarında, insan ucube-i halk bir varlıktır. Yani kemalat, duygu ve latifeler, akıl ve idrak cihetiyle, üstün terkip ve yapısı sayesinde insan, bir Saniin ve bir Yaratıcı'nın varlığına delil teşkil eder. O, Allah-u Taalanın yeryüzünde ekilen güçlü delilidir. Nursi bu gerçeği bir çok yerde zikreder. Mesela der ki :

“Nasıl ki bir meyve, faydalığı cihetiyle, tamam ağacının malikine bakar. Ve çekirdeği cihetiyle, bütün o ağacın ecza ve aza ve mahiyetine nazar eder. Ve bütün emsalinde aynı bulunan yüzündeki sikkesi cihetiyle, o ağacın bütün meyvelerini temaşa eder. “Biz, biriz ve bir elden çıkmışız; bir tek Zatin malıyız. Ve birbirimizi yapan, elbette umumuzu o yapar”. Derler. Öyle de : Daire-i kesretin nihayetlerindeki zihayat ve zihayatın ve hususan insanın yüzündeki sikke ve kalbindeki fihriyet ve mahiyetindeki neticelik ve meyvelik cihetiyle, doğrudan doğruya bütün kainatı kabza-i Rububiyetinde tutan Zata bakar ve vahdetine şehadet eder.” (Şualar....)

İnsanın Allah'ın sıbgası oluşunun belirtileri:

İnsan Allah'ın bir hibesi ve bir fazlıdır. Sır hazinesidir. Sıfatlarının bir kısmı geçici olsa bile insan, Allah'ın bazı sıfatlarıyla vasıflıdır. Allah'ın sıfatları ise, sınırsız ve sonsuzdur. Sermedi ve daimidir.

Bu sıfatların bazıları şunlardır: Hayat, İrade, İlim, Kudret, Tedbir, Sem', Basar, Cemal, ve diğerleri. Çünkü insan Allah'ın emr-i tekvini ve emirden çıkan kelimesidir. Yani O'nun bir emridir. Ayet-i kerimede şöyle tabir edilir: "O, bir şeye ol derse o da olur" (Yasin - 82).

İnsan Allah'ın yeryüzündeki sıbgası olması hasebiyle, bir çok mana ve özellikleri kendisinde toplamıştır.

A- Bediüzzaman Said Nursi bu gerçeği şöyle kaleme alır :

"Hem esmanın nakışları ve cilveleri insanda var; onlar ile o kudsi manalara şehadet eder". Tecelliyatın ahirette de baki kalacağına işaret eden Bediüzzaman Said Nursi bir ifadesinde ise şöyle buyurur: "Ve insanda tecelli eden isimlerin, bu fani ve kısa hayatıki cilveleriyle alem-i bekada onların ayinesi olan insanların ehedi cilvelerine mazhar olacaklarına işaret ederler. (3.Şua s.45).

B- İnsanın hafızası olağanüstü bir varlıktır.

Küçücük bu hafızada, geçmiş zamanın hatıraları, millet ve toplulukların tarihleri, beşeriyetin bütün hadiseleri, ilim ve irfanın en detaylı incelikleri ve ufukları saklıdır. Bediüzzaman bu gerçeği şöyle dile getirir: *"Hem madem biz gözümüzle, görüyoruz: Öyle ihatalı ve azametli bir hafiziyet hükmeder ki, zihayat herşeyin ve her hadisenin çok suretlerini ve gördüğü fitri vazifesinin defterini ve esma-i İlahiyeye karşı lisan-ı hal ile tesbihatına dair sahife-i a' malini misali levhalarda ve çekirdeklerinde ve tohumcuklarında ve levh-i mahfuzun nümunecikleri olan kuva-yı hafızalarında ve bilhassa insanın dimağındaki pek büyük ve pek küçük kütüphanesi olan kuvve-i hafızasında ve sair maddi ve mânevi in'ikas ayetlerinde kaydeder, yazdırır; zaptederek muhafaza altına alır."* (11. Şua s. 182).

Bütün bunlar Allah'ın sıfatlarından. Cenab-ı Allah buyurur ki; **"Senin Rabbin unutucu değildir"** (Meryem Suresi , 64).

C- İnsan Allah'ın cemaline mazhardır:

İnsan ve diğer bütün varlıkların hepsi, Cenab-ı Hakk'ın, Celal ve Cemal'inin birer tecellileridir. Çok ince ölçülerle O'nu tarif eder ve tanıtır. Göklerin ve yerin içat ve ibdaında özellikle bunlar tecelli olarak ortaya çıkar. Bitkiler, çiçekler gibi. Nursi bakınız bunu nasıl anlatıyor: *"Hem madem biz gözümüzle görüyoruz ki: Umum mahluklarda ve zemin yüzünde öyle bir hikmet eli işliyor ve öyle bir adalet ölçüleriyle işler dönüyor ki, akl-ı beşer onun fevkinde düşünemiyor. Mesela: İnsanın bin cihazatına takılan hikmetlerinden yalnız bir küçük çekirdek kadar kuvve-i hafızasında bütün tarihçe-i hayatını ve ona temas eden hadsiz hadisatı o kuvvecikte yazıp, onu bir kütüphane hükmüne getirip ve insanın haşirde muhakkemesi için neşir olacak olan defter-i a' malinin bir küçük senedi olarak her vakit hatırlamak sırrı ile her insanın eline vererek dimağının cebine koyan bir ezeli*

hikmet ve bütün masnuatta gayet hassas mizanlar ile azalarını yerleştiren, mikrop-tan gergedana, sinekten simurga kuşuna, bir çiçekli nebattan milyarlar, trilyonlarla çiçekler açan bahar çiçeğine kadar, israfsız ölçülerle bir tenasüp, bir muvazene, bir intizam ve bir cemal içinde masnuatı bir hüsn-ü sa'at yapan ve her zihayatın hukuk-u hayatını kemal-i mizanla veren; iyiliklere güzel neticeler ve fenalıklara fena neticeler verdiren ve Adem zamanındanberi bir adalet-i sermediye, elbette ve hiç şüphe getirmez ki: Güneş gündüzsüz olmadığı gibi ; o hikmet-i ezeliye, o adalet-i sermediye ahiretsiz olmazlar ve ölümden en zalimlerin ve en mazlumların bir tarzda gitmelerindeki .....

Başka bir ifadesinde ise, "Evet, bu kainat nihayetsiz bir hüsün ve cemal-i sermedinin ayinesidir. Ve cıvırları ve kainattaki bütün cemal ve kemal ve güzellikler: o sermedi hüsünden gelir ve ona intisabla güzelleşir, kıymeti yükselir. Yoksa; kar-makarışık bir virane, bir hüzüngah olur." Diye buyurur 15.Şua s. 543).

Peygamber Efendimiz (S.A.V.) Hazretleri bir hadis-i şerifinde buyurur ki "Allah güzeldir, güzelliği sever".

D. İnsan tevhid'in meyvesidir:

Allah birdir. Ne zatında, ne sıfatında, ne de ef'alinde hiçbir şeriki yoktur. Uluhiyet ve Rububiyetinde ortağı yoktur. Ne şebihî ve ne niddi vardır. Kendisiyle mahlukat arasında herhangi bir müşâbehet ve benzerlik söz konusu değildir.

"Hiçbir şey onun gibi değildir. O Semi' ve Basir'dir" (Şura Suresi; 11).

Bu durum, zatında, seciyesinde ve hususiyetlerinde insana aksetmektedir. Akide konusunu ele alırken hiçbir alim veya mütefekkirin dile getirmediği bu gerçeği, Bediüzzaman Said Nursi Risaleler'inde şöyle ifade eder; *"Evet, sırr-ı vahdet ile insan, bütün mahlukat içinde büyük bir kemal sahibi ve kainatın en kıymetdar meyvesi ve mahlukatın en nazenini ve en mükemmeli ve zihayatın en bahtiyarı ve en mes'udu ve Halik-ı alemin muhatabı ve dostu olabilir. Hatta bütün kemalat-ı insaniye ve beşerin bütün ulvi maksatları tevhid ile bağlıdır. Ve sırr-ı vahdetle vücud bulur. Yoksa eğer vahdet olmazsa, insan mahlukatın en bedbahtı ve mevcudatın en süflisi ve hayvanatın en biçaresi ve zişuurun en hüznülüsü ve azablısı ve gamlısı olur" (2. Şua s. 13).*

Bunlara misal olarak akıl, şefkat, merhamet, muhabbet duygularını ser den Bediüzzaman Said Nursi, Tevhid sırrı haricinde, bu duyguların hiçbir maksat ve hedeflerinin olmayacağını dile getirir.

Aslında bu mana, tevhid sebebiyle insanın maksadının gerçekleşmesi beyanı hakkındaki ayet-i kerimeden alınmıştır *"Allah, çekişip duran birçok ortakların sahip olduğu bir adam (köle) ile yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Hamd Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bilmezler" (Zümer Suresi, 29).*

Bu ayet, müşrik ile tevhid sahiplerine bir misaldir. Ortak olanlar daima ihtilaf ve münazaa halindedirler. Tek olanlara ise, niza ve anlaşmazlık hulul etmez. Evet. Allah birdir. Mü'minler arasında, O'nun hakkında nizaya düşenler olmaz.. Onlara fazlıyla riayet eder.

İnsan bekaya aşıktır:

İnsan fıtratı itibariyle dünyada baki bir hayata müştaktır. Bekaya karşı şiddetli bir arzu ve isteği vardır. Dünyada ölüm ve zevali istemez. Ya fani olma veya hesap verme korkusu onu, ölümü düşünmekten daima alıkoyar. Nursi (r.a) bunu dile getirirken şöyle der: *"İnsanda gayet şedit bir arzu-yu beka var. İnsanın bu maksadını öyle bir zat verebilir ki, bütün kainatı bir saray hükmünde tasarruf eder. Bir odanın kapısını kapayıp, diğer bir menzilin kapısını açmak gibi kolay bir surette dünya kapısını kapayıp ahiret kapısını açabilsin. Beşerin bu arzu-yu beka gibi ebed tarafına uzanmış ve aktar-ı onları vermekle beşerin iki dehşetli yaraları olan aczini ve fakrını tedavi eden zat ise, ancak sırr-ı vahdetle bütün kainatı kabzasında tutan Zat-ı Ehad olabilir."* (2. Şua s. 14).

Zira Cenab-ı Allah Sani-i Fatır-ı Bakidir. Masnuatın zevali elem vermemelidir. Nursi'nin dediği gibi muhabbetin ekseni saniindedir. Cenab-ı Hak bir ayet- i Celile'de buyurur ki:

"Allah, O'ndan başka tanrı yoktur, O, hayydir, kayyumdur..."(Bakara Suresi ; 255), diğer bir ayette de şöyle buyurur: **"Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabb'inin zatı baki kalacak."** (Rahman Suresi ; 26-27).

Diğer bir beyanında, insan hakkında Nursi şöyle buyurur : *"Ve istidatça en zengini ve lezzet-i hayat cihetinde en müteellimi ve lezzetleri dehşetli elemelerle alude ve bekaya en çok layık ve müstehak ve devamı ve saadet-i ebediyeyi hadsiz dualarla istiyen ve yalvaran ve bütün dünya lezzetleri ona verilse, onun bekaya karşı arzusunu tatmin etmeyen ve ona ihsanlar eden Zatı perestiş derecesinde seven ve sevdiren ve sevilen çok harika bir mu'cize-i kudret-i samedaniye ..."* *"Ve dünyada muvakkat bekasını arzuladığı gibi bir dar-ı ebedi'de bekasını, aşk derecesinde arzuyor"*. (Onbirinci Şua s.184,187)

İnsanın uhrevi beka ve devama sevgisi dolayısıyla, bütün peygamberler (a.s.) davetlerinde baki bir hayatı, ebedi bir saadeti ve beşeriyeti ahiret hayatı ile müjdeleme yoluna gitmişlerdir. Davetlerinin doğruluğunu, hadsiz mucizelerle teyit etmişlerdir. Nursi der ki: "Hiç mümkün müdür ki, kendi kemalatını ve kudret ve rububiyetini izhar etmek için bu kainatı bütün zerrat ve seyyarat ve ecza ve tabakatiyle halk edip kemal-i hikmetle her birisini bir vazife ile, belki çok vazifelerle mütemadiyen çalıştıran ve sermedi, hadsiz cilve-i esmasını göstermek için kafile kafile arkasında, belki seyyar müteceddid dünya arkasında ve mahlukat taifelerini bu misafirhane-i aleme ve hayat-ı dünyeviye meydan-ı imtihanına gönderip alem-i misalde kurulan uhrevi sinemalar ve berzahi fotoğraflarla suretlerini ve amellerini

ve vaziyetlerini alarak onları terhisten sonra, başka taife ve kabile ve seyyal ve seyyar bir nevi dünyaları o meydana vazifeler ve cilve-i esmasına ayineler olmak için gönderen bir Sani-i Zülcelal, bir Halik-i Zülcemal, bir Allah-ı Zülkernal; bu fani dünyada şuur ve akıl ile o Halikın bütün maksatlarına karşı mukabele eden ve bütün istidadiyle o Haliki sevip sevdirep, tanıyıp tanıttırıp, hadsiz dualarla bekayı ahiret saadetini yalvaran ve akıl sebebiyle nihayetsiz elemeler aldığından, bütün fitratı ve ruhu ve istidadı ile ayn-ı lezzet olan hayat-ı bakiyeyi isteyen bu nev'-i insan için bir dar-ı mükafat ve mücazat, bir haşir neşir olmasın? Haşa Yüzbin defa haşa ve kella!”(15. Şua s. 510)

E- İnsanın seciyeleri Allah-u Taala'nın sıfatının hususiyetlerindedir:

İnsan, yüksek seciye ve hasletleri itibariyle, zatında ve sıfatında Allah'ı tevhid eden en mükemmel bir varlıktır. Zira insan İlahi Cemal'e, Rabhani kemale mazhardır. Bu sıfatlar ancak tevhid ve vahdaniyette tezahür eden hususiyetlerdir. İnsan dilediği fiili, Allah'ın bir sıfatına dayanarak mükemmel yapabilir. Elini uzatıp ihsan ederse, Cenab-ı Allah'ın seha ve cud sıfatlarına dayanarak bu ihsanı yapmıştır. Sabır da Allah'ın Sabur ismine dayanır. Rızı olup tatmin olursa, Allah'ın dilemesiyle ve O'na bağlılığıyla gerçekleşmiştir. **“Ancak Allah'ın zikriyle kalpler mutmain olurlar”** (Raad Suresi 28) Bu minval üzere Allah'ın bütün isim ve sıfatları, ılımlı ve doğru mizaçta olan insanda tecelli eder. Bu mevzuda Nursi şöyle buyurur: *“İnsanın sair zihayatlar üstündeki tefevvuku ve rütbesi ise; yüksek seciyeleri ve cem'iyetli istidatları ve külli ubudiyetleri ve geniş vücudi daireleri itibariyledir. Halbuki o insan, hem madum, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış bir kısa zaman olan hazır vaktin mikyasıyla, ölçüsüyle : hamiyeti muhabbeti, kardeşliği insaniyeti gibi seciyeler alır.”* (11. Şua s. 188).

F- İnsanın diğer yaratıklardan farklı oluşu:

Allah-u Taala insanı farklı olarak yarattı. Kainatta yer alan canlı veya cansız bütün mahlukatın üstünde bir yere sahip kıldı. Bir ayetinde Allah-u Taala şöyle buyurur: *“Biz hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdi; yine onları, yaratıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık”*. (İsra Suresi Ayet: 70)

Nursi bu durumu risalelerinde tekrarlar şöyle izah eder: *“ Öyle de: Daire-i kesretin nihayetlerindeki zihayat ve zihayatın ve hususan insanın yüzündeki sikke ve kalbindeki fihristiyet ve mahiyetindeki neticelik ve meyvelik cihetiyle, doğrudan doğruya bütün kainatı kabza-i Rububiyetinde tutan Zata bakar ve vahdetine şahadet eder.”* (2. Şua S. 19)

G- İnsan kainatın misal-i musağğarıdır:

Nursi , insanı kainat-haritasının küçük bir nümunesi olarak görür. Onun küçük bir kainat, minicik bir alem olduğunu beyan eder. İnce, harika ve şümüllü terki-biyle kainat ağacının bir çekirdeği hükmünde olduğunu ve İlahi bir çok isimlerin nazik bir aynası mesabesinde bulunduğunu dile getirir.. Ve devam eder "Fakat iman gözüyle baksa; yetmiş güzel hulleler giymiş bir cennet hurisi gibi , rahmetler ve hayırlar ve hikmetlerden dikilmiş yetmiş binler güzel libasları birbirini üstüne giymiş daima güler, rahmetle tebessüm eder bir insan-ı ekber ve ondaki insan nev-'ini bir kâinat-ı suğra ve herbir insanı bir alem-i asgar müşahede eder." (15. şua s. 513) Ayrıca der ki: " Demek zerreyi icad eden , yıldızın icadından aciz kalmaz. Ve lisan gibi bir uzvu halk eden, elbette insanı kolayca halk eder. Ve birtek insanı böyle mükemmel yaratan, herhalde bütün hayvanatı kemal-i suhuletle yarata bilecek ve gözümüz önünde yaratıyor. Ve çekirdeği bir liste, bir fihriste, bir defter-i kavanin-i emriyye, bir ukde-i hayatiyye mahiyetinde yaratan, elbette bütün ağaçların haliki olabilir. ..Öyle ise, zerrenin ve cüz' ve cüz' i ve çekirdek ve bir küll ve külliyyatların ve ağaçların ve bütün kainatın Haliki, Sanii, Rabbi aynen odur." (15. Şua s. 559)

H- İnsan aciz, zayıf ve fakirdir. Rabb'ine muhtaçtır:

İnsan Allah'm mutlak ve sonsuz kudreti karşısında zayıftır. Allah'a karşı fakirdir. O'na çok muhtaçtır. Her halinde, efalinde, bir an bile O'dan müstağni kalmaz. Sağlığında, hastalandığında, zenginliğinde ve fakirliğinde, en büyük makam sahibi de olsa, kısacası bütün hal ve hareketlerinde Allah'a muhtaçtır. Allah-u Taala bir ayetinde şöyle buyurur: "**Allah sizden (yükünüzü) hafifletmek ister, çünkü insan zayıf yaratılmıştır.**" (Nisa Suresi Ayet 28). Bediüzzaman Said Nursi'nin de beyan buyurduğu budur. Üstad der ki: "*Hem insan zaafiyle ve acziyle ve fakriyle ve cehliyle diğer bir tarzda ayinedarlık edip, yine zaafına , fakrına merhamet eden ve medet veren zatın kudretine , ilmine, iradesine ve hakeza sair evsafına şehadet eder.*" (2. Şua s. 9)

Bediüzzaman Said Nursi insan hakkında ayrıca şunları beyan eder. "*Kainatın zihayatları içinde en ziyade ihtiyaçlısı ve hadsiz fakriyle ve aczi ile beraber hadsiz maksatları ve arzuları ve nihayetsiz düşmanları ve onu inciten zararlı şeyleri bulan bir biçare zihayati ve istidatça en zengini ve lezzet-i hayat cihetinde en mütellimi ..."* 11. Şua s.184

İ- Meleklerle karşı muhabbeti

Mü'minin imanı ancak meleklerle inanmakla tamamlanır. Bunun için onları sevmek zorundadır. Zira onlar Allah'ın birer elçileridirler. En büyük dört melek şunlardır: Cebrail (a.s.), Mikail (a.s.), İsrail (a.s) ve Azrail (a.s.).

*Cibril aleyhisselam, insan hayatı için hak nizamı teşkil eden, Vahy-i İlahinin emin elçisidir. Mikail aleyhisselam ise, yağmurdan sorumludur. İsrail a.s. bütün

yaratıkların ölümü için ve tekrar dirilmesi için boruya üfleyecektir. İnsanın ürktüğü Azrail (a.s.) da ruhları kabzetme vazifesiyle mükelleftir. Burada tafsilatına giremeyeceğimiz Müvekkel Meleklerle iman, insan hayatında çok önemli rol oynar.

I- İnsanın amellerinin yazılması:

Sani- i Celil adaletiyle, insan büyüklü küçüklü bütün işlediklerini hiç zayi olmadan kaydetmesi için meleklerini tavzif etmiştir. Cenab-ı Hak bir ayetinde şöyle buyurur: “*Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş), bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.*” (Enbiya Suresi 47). Bunu çok güzel idrak eden Nursi bir eserinde bu konuda şöyle der: “Ve hiç mümkünmüdür ki, bu Hâkim-i Hekim, Alim-i Rahim, kainatla alakadar olan insanın amellerini yazmasın. Ve hiç mümkün müdür ki, Kader levhasında insanın efalinin mükafat ve mücazat için, iyilik ve kötülüklerini kaydetmesin? Haşa ve kella. Levh-i Mahfuz’da yazılan harfler kadar haşa.

İnsanın şeref sahibi kılınışı ve kainatın kendisine teshir edilişi:

Allah insanı şan ve şeref sahibi bir varlık kıldı. Bütün varlıkların üstünde bir yer ihzar etti. Ona hayatını bina etmesi için eşsiz güçler verdi. Onu ahsen-i takvimde yarattı. Yerdeki ve götekilerin hepsini kendisine hizmet etsinler, diye yarattı. Cenab-ı Allah bir ayet-i kerimede şöyle buyurur: “**Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık.**” (İsra Suresi 70).

Diğer bir ayette Cenab-ı Allah şöyle buyurur: “**Muhakkak ki, biz insanı Ahsen-i Takvim’de (en güzel biçimde) yarattık.** Kainattaki her şeyin ve yeryüzündeki varlıkların insan için yaratıldığını Cenab-ı Allah bir ayetinde şöyle beyan eder “**Allah’ın göklerde ve yerdeki (nice varlık ve imkanlar) sizin emrinize verdiğini, nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmediniz mi?...”** (Lokman Suresi 20) “**O göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lutfü olmak üzere) size boyun eğdirmiştir. Elbette bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır”** (Casiye 13), “**O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı...**”(Bakara 29). Yani yeryüzünün bütün zahirelerini, madenlerini, servetlerini, bitki ve hayvanlarını ve diğer nimetlerin hepsini, faydalanması için insana tahsis etti.

Nursi (r.a.) mezkur ayetlerde geçen manaların hepsini Risale-i Nur’da dile getirmiştir. İnsanın en şerefli yaratık olduğu hakkında bakınız ne diyor “Elbette ve her halde hiçbir şüphe ihtimali kalmaz ki: Mahlukların en ehemmiyetlisi olan nev’i insanın en ehemmiyetli ve umumi ve umum kainatı ve umum esma ve sıfat-ı İlahiyeyi alakadar eden beka-i uhreviyeye ait dualarını içine alan ve nev’i insanın

güneşleri ve yıldızları ve kumandanları olan bütün peygamberleri arkasına alıp onlara duasına “amin amin” dedirten ve tümümetinden her gün her ferd-i mütedeyyin hiç olmazsa kaç defa ona salavat getirmekle onun duasına “amin amin” diyen ve belki bütün mahlukat o duasına iştirak ederek: Evet ya Rabbena! İstedliğini ver ; biz de onun istediğini istiyoruz.” (Şualar s. 179)

İnsanın yaratılışında, oluşunda ve güzelliğinde en mükemmel yaratık olduğunu ifade ederken Bediüzzaman Said Nursi şöyle der: “Çünkü nazenin ve nazdar beslediği ve akıl ve kalb gibi cihazatla saadet-i ebediyeye ve ahirette beka-i daimiye iştihak hissini verdiği halde onu ebedi idam etmek ne kadar gadirli bir merhametsizlik ve onun yalnız dimağına yüzer hikmetler ve faydalar taktığı halde onu dirilmemek üzere bütün cihazatını ve binler faideleri bulunan istidadını akıbetisiz bir ölümle faidesiz, neticesiz hikmetsiz bütün bütün israf etmek ne derece hilaf-ı hikmet ve binler vaid ve ahidlerini yerine getirmemek ile- haşa – aczini ve cehlini göstermek, ne kadar o haşmet-i saltanata ve o kemal-i rububiyete zıttır, her zişuur anlar”. (Şualar s. 182).

Evet insanın ehemmiyetli bir varlık olduğunu ifade ederken de şöyle buyurur Bediüzzaman Said Nursi: “... Ve o ihsanı ile çok mahlukat üstüne bir tefevvuk verdi ve sabık noktalar gibi çok cihetlerle öyle bir camiiyet vermiş ki, ehadiyetine ve samediyetine tam bir ayine ve külli ve kudsi rubumiyetine geniş ve külli bir ubudiyet ile mukabele edebilen bir istidad vermiş.” (Şualar s. 55) . Ayrıca der ki: “ Hem, bu dünya hanında misafir yolcular için, koca dağları levazimatlarına ve istikbaldeki ihtiyaçlarına muntazam ihtiyat deposu ve cihazat anbarı ve hayata lüzumu olan çok defilelerin mükemmel mahzemi olmak cihetinde işaret, belki delalet belki şehate eder ki; bu kadar kerim ve misafir perver ve bu kadar hakim ve şefkat – perver ve bu kadar kadir ve rububiyet- perver bir Saniin, elhette ve herhalde çok sevdiği o misafirleri için, ebedi bir alemde, ebedi ihsanatının ebedi hazineleri vardır. Buradaki dağlara bedel orada yıldızlar ve o vazifeyi görürler.” (Üçüncü Şua s. 42)

İnsana yapılan teklif ve onun maddi manevi kabiliyeti:

Allah'ın insana en büyük ikramı ise, emanet tabir edilen Şer'i tekliflerdir. Cenab-ı Hak bir ayeti kerimede bunu şöyle ifade buyurur: “Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim , çok cahildir. “ (Ahzap Suresi 79). Akıl ve düşünme gücüne sahip olan insana yapılan bu teklif, insanın ehemmiyetine, ona yapılan lütuf ve teveccühe delalet eder.

Cenab-ı Allah insana, maddi cesedi yanında, tekliflerin sorumluluğunu taşıması için , ilim ve marifetin anahtarını verdi. Akıl ve fikir gücü, hayrı ve şerri birbirinden ayırt etmesi, eşyaların hakikatlerini idrak etmesi gibi hasletler, ilahi teklifin önde gelen sebepleri arasındadır.

Nursi (r.a.) bir eserinde şöyle der: (İnsanın en kıymetdar cihazı akıldır. Eğer surr-ı tevhid ile olsa, o akıl, hem İlahi, kudsi defineleri, hem kainatın binler hazinelerini açan pırlanta gibi bir anahtarı olur. Eğer şirk ve küfre düşse, o akıl, o halde geçmiş zamanın elim hüznelerini ve gelecek zamanın vahşi korkularını insanın başına toplattıran meş'um ve sebab-i ta'ciz bir alet-i bela olur." (İkinci Şua S. 14)

İnsanın sorumluluğunun ne kadar büyük olduğunu, İlahi teklifi imanla ibadetle karşılamanın, başkalarının haklarını eda etmenin ne kadar ehemmiyetli olduğunu vurgulayan Üstad Nursi, bu gerçeği şöyle beyan eder:

"Beşerin küfrü kainatın ve ekser mahlukatın haklarına öyle bir tecavüzdür ki, semavatı ve arzı kızdırıyor ve anasını hiddete getirip tufanlarla o zalimleri tokatlıyor." (11. Şua s. 210). Bu gerçek, ayet-i kerimede şöyle tasrih edilir: "Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler. Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara : Size, (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi? Diye sorarlar." (Mülk Suresi ;7-8).

Maddi ve ruhi hazırlık, insandaki kemalin mazharıdır. Yüceliğine bir delildir. Hem dünyada hem de ahirette yüksek mertebelere hazırlıktır. Risale-i Nurun en bariz hususiyetlerinden biri de, insanın bütün latifelerine hitap etmesidir. "**Kur'an hem akla, hem ruha hem de hissiyata hitap eder**" diye beyan eder. Bunların her birini, besler ve rahatlıkla tatmin eder..

İnsanın varoluş hedefinin gerçekleştirilmesi ve ebedi hayata hazırlanması:

Nursi'nin (r.a.) sözlerinden de anlaşıldığı üzere, insan şu kainatın imarı için hem hedef, hem de vesile olarak yaratılmıştır. Allah'a kulluk vazifesini burada ifa edecektir. Ebedi hayata burada hazırlanacaktır. Çünkü dünya ahiretin tarlasıdır. Cehennemden kurtulmak ve ebedi bir saadete ulaşması, ancak Allah'a kulluk ile mümkündür. Cenab-ı Allah buyurur ki: "**Ben cin ve insi ancak bana ibadet etsinler diye yarattım**" (Zariyat ; 56).

Üstad Bediüzzaman Said Nursi, "Şualar" isimli eserinin mukaddimesini bu ayetle açmış ve şöyle buyurmuştur "Bu ayet-i uzmanın sırrıyla, insanın bu dünyaya gönderilmesinin hikmeti ve gayesi, Halik-ı kainatı tanımak ve Ona iman edip ibadet etmektir ve o insanın vazife-i fıtrati ve farıza-i zimmeti, marifetullah ve iman-ı billah'dır ve iz'an ve yakin ile vücudunu ve vahdetini tasdik etmektir." (7. Şua s. 84).

Yani insanın fıtrî vazifesi Allah'a ibadet etmek, O'nu takdis ve tenzih etmektir. Sadece insan değil, her bir hayvan da kendine has ibadetini eda eder, lisan-ı hal ve lisan-ı kal ile, Halik'ını tesbih ve tenzih eder.

Nursi der ki: "Ve bu fidanlılık dünya mezraasındaki hakikatçikler ahirette sünbüller vermesi noktasından, bu zehirli çekirdek , o zakkum ağacına işaret eder."

(Ben onun bir mayesiyim). Der (Ve beni kalbinde taşıyan bedbaht için o zakkum ağacının bir hususi nümunesi, benim meyvem olur).

Hayata hazırlanmak ise iki çeşittir. Birisi dünyadaki sosyal hayata hazırlanmaktır. Hayatın gidişatına göre, yardımlaşma ve dayanışmadır. Diğeri ahiret hayatına ve beka alemine hazırlanmaktır. Nursi bu gerçeğe şöyle yaklaşır: "Ve insanlar fitraten Halikini pek ciddi severler ve Halikleri onları hem sever, hem kendini onlara her vesile ile sevdirebilir ve insanın istidadı ve cihazat-ı maneviyesi, başka bir baki aleme ve ebedi bir hayata bakıyor ve insanın kalbi ve şuru bütün kuvvetiyle beka istiyor ve lisanı hadsiz dualarıyla beka için Halikına yalvarıyor" (3. Şua s. 45)

Bediüzzaman Said Nursi, diğeri bir yazısında, dünya ve ahiret hayatını birleştirerek şöyle beyan buyurur: "*İnsan, sair hayvanata muhalif olarak, hanesiyle alakadar olduğu misillü dünya ile de alakadardır ve akaribiyle münasebattar olduğu gibi, nev'i beşer ile de ciddi ve fitri münasebattardır. Ve dünyada muvakkat bekasını arzuladığı gibi bir dar-ı ebedide bekasını, aşk derecesinde arzuluyor.*" (Şualar s. 187).

İmanın binler faydalarından biri de musibete rıza göstermektir. Her şeyini Allah'ın takdirine bırakır insan. Bir ayetinde Cenab-ı Allah buyurur ki: "**Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.**" (Hadid Suresi; 22)

İnsanın vücudu ahiretin vücuduna bir delildir. İnsanda saklı bulunan, emel ve arzular, ruhi istekler ahiretin bulunmasını iktiza eder. Bu gerçeği Bediüzzaman; "Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır." Ayetiyle açıklarken şunu ifade eder. "*İnsan, en ziyade ünsiyet ettiği ve dünyada nümunesini tatmış olduğu cismani lezzetleri cennete layık bir tarzda görecek, tadacak. Ve lisan, göz ve kulak gibi azaların ettikleri halis şükürler ve hususi ibadetlerin mükafatları, o uzuvlara mahsus cismani lezzetler ile verilecektir. Kur'an-ı Mu'cizül Beyan o derece cismani lezzetleri sarih bir surette beyan eder ki, başka te'viller ile mana-yı zahiriyi kabul etmemek imkan haricindedir. İşte iman-ı ahiretin meyveleri ve neticeleri gösteriyorlar ki, nasilki, aza-yı insaniden midenin hakikatı ve ihtiyacı, taamların vücuduna kati delalet eder; öyle insanın hakikatı ve kemalatı ve fitri ihtiyacı ve ebedi arzuları ve iman-ı ahiretin mezkur netice ve faidelerini isteyen hakikatları ve istidatları daha kat'i olarak ahirete ve cennete ve cismani baki lezzetlere delalet tahakkuklarına şahadet ettiği gibi, bu kainatın hakikat-ı kemalatı ve manidar tekvini ayatı ve insanîyetin mezkur hakikatlar ile alakadar bütün hakikatları dar-ı ahiretin ve insanîyetin mezkur hakikatlar ile alakadar bütün hakikatları, dar-ı ahiretin vücuduna ve tahakkukuna ve haşrin gelmesine ve cennet ve cehennemin açılmasına delalet eder.*" (Şualar s.192)

Bütün insanları muhatap almak:

Kur'an-ı Kerim, akdi ve teşrii hitabını sadece Müslümanlara tevcih etmemiştir. Aksine bütün insanları muhatap almıştır. Çünkü İslam'ın mesajı bakidir, beşerin bütün renk ve ırklarını kapsar. Nurside imana ve Kur'ana davet ederken takip ettiği metod ile; ırk, dil, din ve renk gözetmeden bütün insanlığı muhatap almıştır.

İnsan hayatta mesajını gerçekleştirebildi mi?

Bence insan, - iman ve küfür haricinde - yaratma, icat ve dünyayı imar cihetiyle gayesine ulaşmıştır. Sanayi, ticari ve tarımsal açılardan yirminci asırda baş döndürücü bir şekilde, insanlık tarihinin görmediği bir başarıyla icat ve ibda ile üstün muvaffakiyetler elde etmiştir. Bütün bunlar Allah'ın tevfiik, ilham ve irade-siyle gerçekleşmiştir.

Ancak bazı insanlar, hayattaki mesajı büyük gayesinden saptırdılar. Amellerini sadece dünya hayatına ve kevnî ilimlere hasrettiler. Cenab-ı Allah'ın ayet-i kerime-deki buyruğu gibi ahiret ile ilişkilerini kestiler: **“Onlar dünya hayatının görünen yüzünü bilirler. Ahiretten ise, onlar tamamen gafildirler.”** (Rum Suresi – 7)

Azınlık bir grup, sadece ahiret için çalışıp, dünyayı ihmal ettiler. Cenab-ı Allah dünya ve ahiretin her ikisine de çalışmayı istemiştir.

Üçüncü bir grup ise, yaratılıştaki gayeyi yakaladılar, dünyada başarıya ulaştıkları gibi, ahiret hayatı için de takva ve amel-i salih ile tamir ettiler.

Bu üçlü tasnif hakkında Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **“Sonra Kitab'ı, kullarımız arasından seçtiklerimize verdik . Onlardan (insanlardan) kimi kendisine zulmeder, kimi ortadadır, kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçmek için yarışır. İşte büyük fazilet budur.”** (Fâtır Suresi – 32)

Bu üç sınıf insan üzerinde, islah edici alimlerin büyük etkisi vardır. Yoldan sapanları irşad, kusurlularını ikaz ve amil insanları teşvik etmekte, Nursi gibi ihlaslı İslam alimlerinin rolleri büyüktür. Nursi'nin islahatı metodunu, ayet-i tekviniye ile, insanın cismanî ve ruhanî tabiatını devamlı birbirine bağlı tutarak, akılların idrakine sunmaktır. Bütün varlığın derdiyle dertli olan Bediüzzaman Said Nursi der ki: *“Bir zaman, ziyade rikkatimden ve fazla şefkatten ve acımak duygusundan zihayat ve hususan onlardan zişuur ve bilhassa insanlar ve bilhassa mazlumlar ve musibete giriftar olanların halleri çok ziyade rikkatime ve şefkatime ve kalbime dokunuyordu.”* (Şualar s. 10).

İnsanların arasındaki düşmanlık ve husumeti ortadan kaldırmak için çaba harcamaktadır. Bunu bir yazısında şöyle dile getirir: *“Evet. Maslahat ve hakikat sulhtadır. Sulh hayırdır. Çünkü ecel birdir tegayyür etmez.”*

ÖZET

Allah'ın fazlıyla, "Risale-i Nur gözüyle Kur'anda İnsan" isimli tebliğimi tamamladım. Nursi gibi, ıslah abideleri, dünyada davaları uğruna ne kadar çok sıkıntı ve zorluk çektiler. En kötü azaplara maruz bırakıldılar. Hapishane ve zindanlar mekanları oldu. Köşe bucak tecrit edildi. Vatanından, dost ve ahbablarından uzaklaştırıldı. Bütün bu sıkıntılar karşısında, yılmadı, bıkmadı. Allah yolunda, davası uğruna, çekmediği eza, tatmadığı cefa kalmadı. Belki bütün bu sıkıntı ve cezalar yüzünden ihlasi daha da arttı, fikri daha olgunlaştı.

Zindan ve tazip, Nursi'nin kalbinde, aklında ve nefsinde, fikri, dini ve insani enerjisinin patlamasına sebep oldu. Ruh ile maddeyi birleştirerek toplayıcı ıslah hamlesine başladı. Bunun için, beyanatı tesirli ve canlıydı. İşitenlerini etkisi altına alıyordu. Sohbeti teselli, sireti tatlı, beyanı alımlı idi. Metodu nurdu. Öyle ki ben Nursi'ye şu sözü yakıştırmaktan çekinmiyorum: "Kur'anın manasını arz etmekte Beyan Emiri". Evet hiç şüphe yok ki Nursi: "İslam akidesinin felsefe hakikatinin anlama ve idrakinde beyanın emiridir".

Üstad Bediüzzaman Said Nursi, Kur'andaki insandan, ruhun ruhu muhatap alması tarzında bir sohbet metodu vardı. O insanın maddi, manevi ve ruhani yapısını inceden inceye biliyordu. Kemal ve terakkisinin boyutlarını idrak etmişti. Onun en şerefli yaratık olduğunu, ahsen-i takvimde halk edildiğini, insan unsurunun Allah'ın varlık ve birliğine delil teşkil ettiğini biliyordu. Bununla kalmayıp, ahiretin varlığına da delil teşkil ediyordu. O ahiret için yaratılmıştı. O Allah'ı seviyor, Allah'da onu seviyordu. Meleklerini de seviyordu. O bekaya müştaktı. Küçücük kuvve-i hafızası, kainatın bir misal-ı musağğarası hükmündeydi. Kainat ona teshil edilmişti. Allah onu en güzel şekilde yaratmış ve ona önemli vazifeler tevdi etmişti.

Teklif ve emaneti hakkıyla yerine getirdi. Allah, ona bütün kainatın zahire ve definelerini ihsan etti. Yeryüzünde bir halife kılarak. Allah'ın güzel isimlerinin tecelligahı haline getirdi.